

SERENDIPITEIT EN HET MAANDBLAD

Serendipiteit is afgeleid van het Engelse woord *serendipity* en dat woord werd volgens mijn *Natuur & Techniek* kalender uit 2001 voor het eerst gebruikt en bedacht in 1754 door Horace Walpole (een Engelse schrijver uit de achttiende eeuw), als eigenschap van de drie prinses van Serendip uit een Perzisch sprookje. In het sprookje deden de prinses door toeval allerlei ontdekkingen van dingen waar ze niet naar op zoek waren. Elders schreef Walpole dat veel uitstekende ontdekkingen gedaan zijn door mensen die op jacht waren naar iets geheel anders.

Enkele dagen later citeert dezelfde kalender Claude Bernard (een Frans experimenteel fysioloog uit de negentiende eeuw): "... er moet nooit iets verwaarloosd worden in de waarneming van feiten, en ik beschouw het als een onontbeerlijke regel van kritiek om nooit zonder bewijs het bestaan toe te laten van een onbewezen oorzaak van vergissing in een experiment en om altijd te proberen ons rekenschap te geven van alle abnormale omstandigheden die we waarnemen. Er is niets toevallig, en wat voor ons toeval is, is slechts een onbekend feit dat, als men het uitlegt, de aanleiding kan worden van een min of meer belangrijke ontdekking."

Ik kan me niet herinneren dat ik de term voordat ik de scheurkalender kocht ooit eerder gehoord had, maar dat kan uiteraard aan mijn opvoeding liggen. Feit is wel dat vrij kort daarna een speelfilm op de TV werd vertoond met dezelfde titel en dat ik in dezelfde tijd toekwam aan het lezen van het tijdschrift *Het Vogeljaar*, waar ik in de rubriek *Reacties* van lezers alweer het woord tegen kwam. Daarna heb ik de term nog tientallen malen gehoord, maar dat was waarschijnlijk omdat ik er meer op was gefixeerd.

Waarom deze lange inleiding? En waarom mijn fascinatie voor dat woord, dat vertaald zou kunnen worden met: ontdekkingen door toeval? Het antwoord heeft uiteraard met onderzoek en wetenschap te maken en raakt dan ook rechtstreeks het enthousiasme van veel onderzoekers binnen het *Natuurhistorisch Genootschap*.

Want wat maakt natuuronderzoek nou zo leuk? Ik denk dat het steeds weer de onverwachte en onbekende dingen zijn die je tegenkomt in het veld. Veel van deze ontdekkingen worden gepubliceerd in het *Maandblad*. Vaak kleinere (soms ook grotere) artikelen die steeds weer handelen over (her)ontdekkingen van nieuwe plant- of diersoorten, over onbekend gedrag,

over bijzondere groei- of verblijfplaatsen, over abnormale aantallen, enz. Ik denk wel eens dat het *Maandblad* zonder serendipiteit geen bestaansrecht zou hebben. Laat ik wat voorbeelden noemen uit de laatste jaren. Wat dacht u van het voorkomen van de *Pijlscheefkelk* op de Roermondse muren, de eerste vondsten van larvehuidjes van de *Gaffellibel* in Nederland, een nieuwe *Mosasaurus* uit de Enci-groeve, de opmars van de *Sikkelsprinkhaan* in Limburg, de aanwezigheid van de *Bever* in Limburgse beekdalen, de aanwezigheid van de *Levenbarende hagedis* op weipalen of de nieuwe vondst van het *Klaverblauwtje*? Je gaat geen complete *Mosasaurus*-

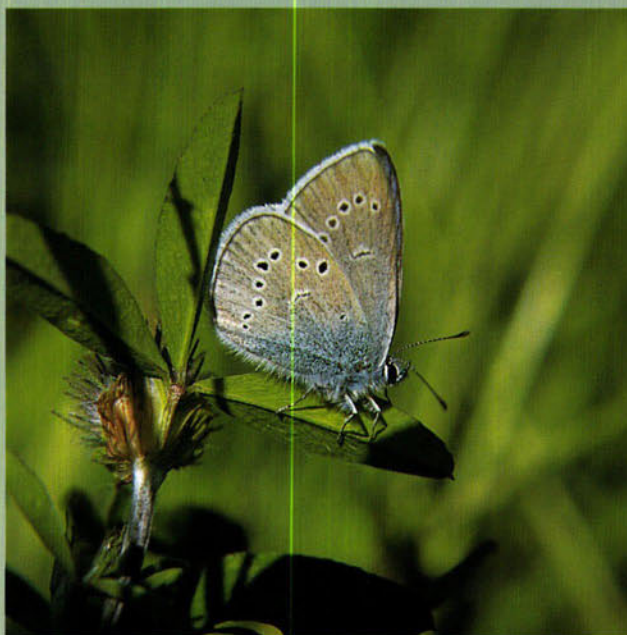
russen zoeken in een groeve, je zoekt geen Zuid-Europese *Gaffellibellen* langs de Roer, je gaat niet voordat ze überhaupt ontdekt zijn in Limburg *Sikkelsprinkhanen* in kaart brengen en je keert al zeker geen weipalen binnenste buiten om daar *Levenbarende hagedissen* uit te halen. Wat ik maar zeggen wil, de eerste waarnemingen of ontdekkingen van deze soorten berusten op toeval.

Het aardige van Limburg is dat deze bijzondere ontdekkingen allemaal direct in het *Maandblad* worden gepubliceerd en dat daarmee deze informatie voor de toekomst is vastgelegd. Nog aardiger is dat het *Maandblad* een veelzijdig tijdschrift is waarin alle informatie over geologie, landschap en natuur uit Limburg zijn plaats vindt. Dit maakt het blad ook interessant voor mensen met een wat breder blikveld, zoals politici dat behoren te zijn. Bovendien is het een bron waarop

andere onderzoekers hun werk kunnen voortzetten en zo van de gerapporteerde serendipiteit gebruik maken. En daar is in het verleden veel gebruik van gemaakt, ook door gerenommeerde binnenlandse wetenschappers.

Laat ik voor de enthousiaste natuuronderzoeker afsluiten met een citaat van de samensteller van de serendipiteitsweek van de genoemde scheurkalender: "Je kunt het nieuwe niet logisch afleiden uit het oude, want dan zou het niet echt nieuw zijn. Voor het vinden van iets nieuws heb je een onvoorspelbaar element nodig: een verrassend inzicht of een serendipiteuze waarneming." Waarmee ik maar gezegd wil hebben dat we moeten blijven doorzoeken en onderzoeken, omdat we allemaal altijd wel eens iets tegen komen wat nog niet eerder is ontdekt en gepubliceerd. Maar goed dat er een *Maandblad* is.

A. Lenders

Klaverblauwtje (*Polyommatus semiargus*) (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).